

दीर्घकाल टिकणाऱ्या कीटकनाशक जाळ्यांचे उत्पादक आणि नोंदणी धारकांसाठी मार्गदर्शन

परिचय

जागतिक पर्यावरण सुविधा (GEF) च्या समर्थनातून संयुक्त राष्ट्र औद्योगिक विकास संस्था (UNIDO) आणि संयुक्त राष्ट्र पर्यावरण कार्यक्रम (यूएनईपी) ह्या संस्था मलेरियाविरुद्धच्या लढाईत डायक्लोरोडायफेनिलट्रायक्लोरोएथेन (DDT) ला पर्याय म्हणून non-persistent organic pollutants (POPs) विकसित करण्यासाठी व त्यास प्रोत्साहन देण्यासाठी भारता सोबत काम करत आहेत. ह्यामध्ये दीर्घकाल टिकणाऱ्या कीटकनाशक जाळ्या (LLINs). कीटकनाशक असलेल्या डासांच्या जाळ्यात तंतूमध्ये बांधले किंवा त्यात समाविष्ट केलेली जाळी

भारत सरकारचे आरोग्य, कुटुंब आणि कल्याण मंत्रालय (MoHFW) अंतर्गत वेक्टर बोर्न रोग नियंत्रण चे राष्ट्रीय केंद्र (NCVBDC) मलेरिया नियंत्रणासाठी दीर्घकाल टिकणाऱ्या कीटकनाशक जाळ्या मुख्य वेक्टर नियंत्रक म्हणून वापरण्याची शिफारस करतात.

ह्या जाळ्या डीडीटीला एक सुरक्षित, प्रभावी, पर्यावरणास अनुकूल आणि टिकाऊ पर्याय आहेत. डीडीटीचे उत्पादन बाहेर काढण्याची भारताची वचनबद्धता आणि डीडीटी पर्यायांची संभाव्य मागणी, विशेषतः दीर्घकाल टिकणाऱ्या कीटकनाशक जाळ्या (LLINs) भारताच्या वेक्टर कंट्रोल प्रोग्राम अंतर्गत, नवीन एलएलआयएन उत्पादक आणि आयातदारांना महत्त्वपूर्ण संधी आहे. शिवाय, आंतरराष्ट्रीय बाजारपेठेची पूर्तता करण्यासाठी या उत्पादनांची निर्यात करण्याच्या मोठ्या संधीचा विचार करून भारत दीर्घकाल टिकणाऱ्या कीटकनाशक जाळ्या (LLINs) साठी संभाव्य उत्पादन केंद्र बनू शकतो.

उत्पादक, निर्यातदार आणि आयातदारांना भारत सरकार आणि संबंधित राज्य सरकारांनी स्थापित केलेल्या आवश्यक नियामक आवश्यकतांचे जाणून घेणे आणि त्यांचे पालन करणे महत्वाचे आहे.

महत्त्वपूर्ण नियामक आवश्यकता

- कीटकनाशक कायदा, १९६८ आणि नियम, १९७१
- प्लास्टिक कचरा व्यवस्थापन नियम, २०१६
- भारतीय करार कायदा, १८७२

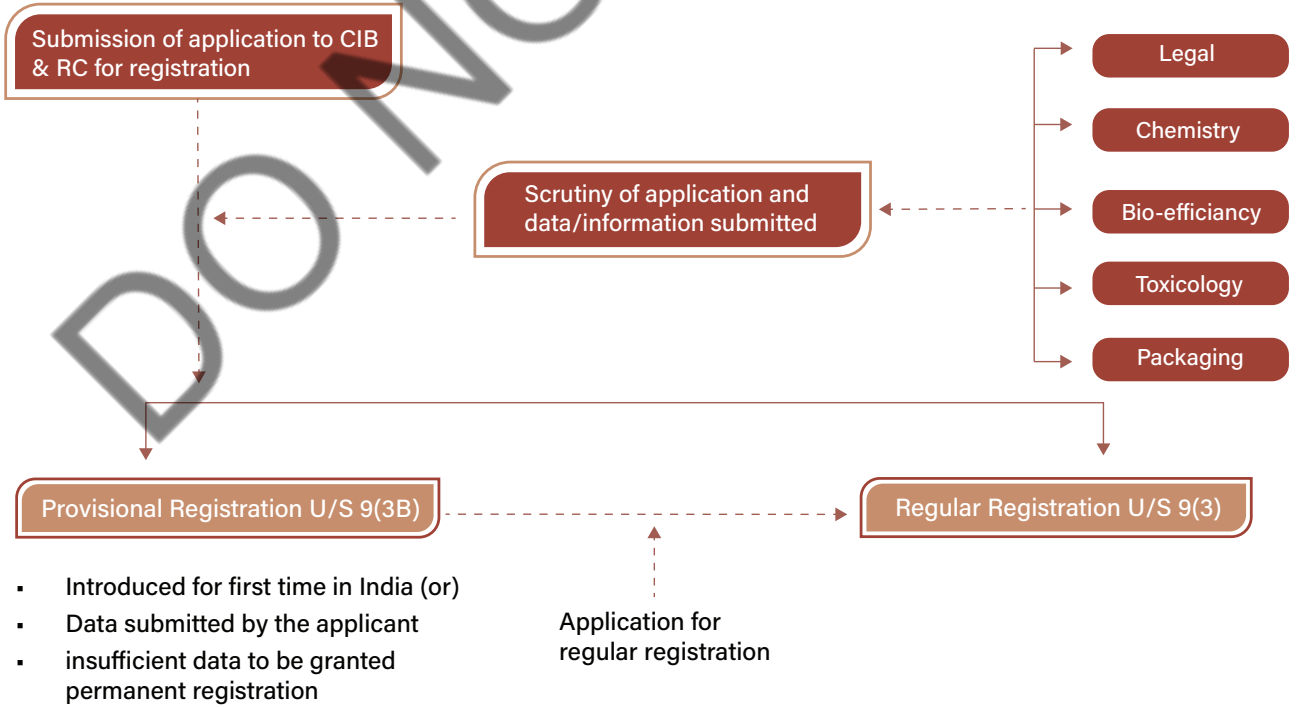
दीर्घकाळ टिकणाऱ्या कीटकनाशक जाळ्यांचे उत्पादक आणि निर्यातदारांसाठी मार्गदर्शन

स्वदेशी वापरासाठी तसेच निर्यात करण्यासाठी उत्पादन कारखाना स्थापित करण्यासाठी पाळल्या जाणाऱ्या नियामक प्रक्रिया

भारतात नवीन व्यवसाय उत्पादन सुविधा सुरु करण्यासाठी नियामक प्रक्रिया पाळल्या पाहिजेत.

- ✓ सर्व घरेलू उत्पादकांकडून दीर्घकाळ टिकणाऱ्या कीटकनाशक जाळ्यांची नोंदणी अनिवार्य

दीर्घकाळ टिकणाऱ्या कीटकनाशक जाळ्यांची नोंदणी प्रक्रिया

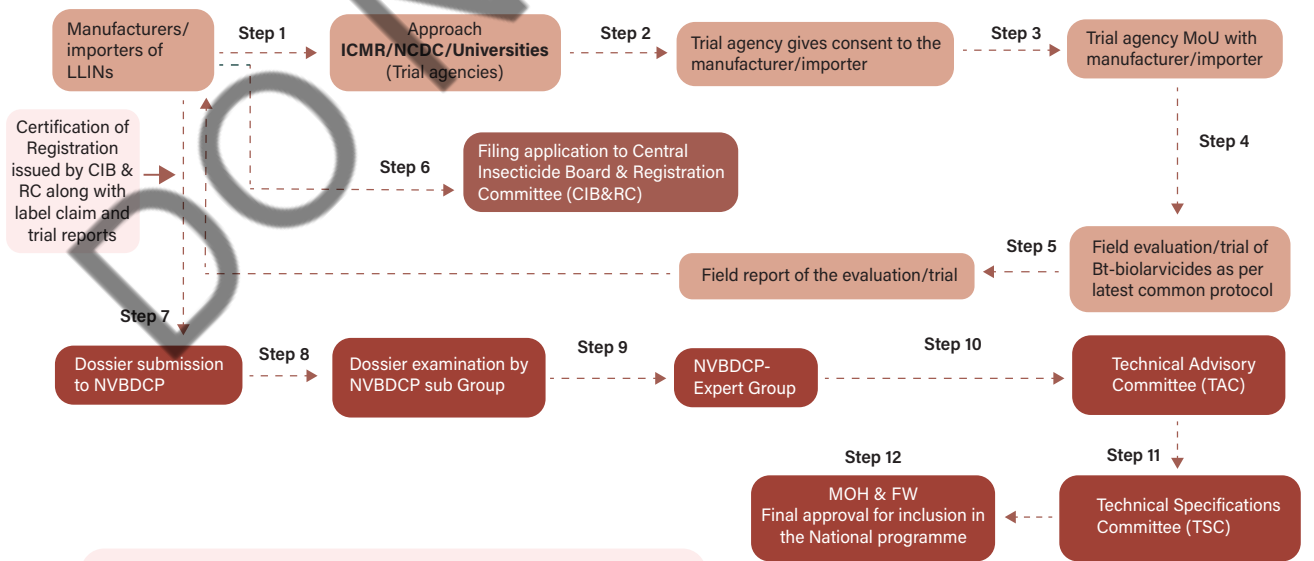
- संबंधित राज्य सरकारांकडून मान्यता, जेथे उत्पादन युनिट स्थापित केले आहे (उत्पादन परवाना)
- नियमांचे पालन करणे.
  - केंद्रीय कीटकनाशक मंडळ आणि नोंदणी समिती (CIB & RC) द्वारे जारी केलेल्या नोंदणीच्या प्रमाणपत्रात नमूद निर्धारित अटींचे पालन (उदाहरणार्थ, तांत्रिक वैशिष्ट्ये, लेबलिंग आणि पॅकेजिंग, कच्च्या मालाची गुणवत्ता इ.)
  - उत्पादन सुविधेच्या आधी आणि नंतर नियामक आवश्यकता पूर्ण करणे (दीर्घकाळ टिकणाऱ्या कीटकनाशक जाळ्यांच्या नोंदणीसाठी एकाचवेळी अर्ज आणि आवश्यक मंजूरी शक्य आहेत).
  - निर्यात आणि आयात उद्देशाने नियमांचे पालन (केवळ निर्यातदार आणि आयातदारांसाठी)
- आंतरराष्ट्रीय लिलामध्ये भाग घेण्याचा निर्यातदारांना मार्गदर्शक तत्वांचे अनुसरण करण्याची आवश्यकता असू शकते (उदाहरणे खाली दिली आहेत)

कीटकनाशकांच्या गुणवत्तेच्या नियंत्रणासाठी मार्गदर्शक तत्त्वे. कीटकनाशके वितरण आणि वापर यावर आंतरराष्ट्रीय आचारसंहिता² वेक्टर नियंत्रण उत्पादन पूर्व-पात्रता कागद^{3,4}

दीर्घकाळ टिकणाऱ्या कीटकनाशक जाळ्यांच्या नोंदणी धारकांसाठी मार्गदर्शन

विक्री किंवा निर्यातीसाठी हेतू असलेली सर्व दीर्घकाळ टिकणाऱ्या कीटकनाशक जाळ्या केंद्रीय कीटकनाशक मंडळ आणि नोंदणी समिती (CIB & RC) सोबत स्वतंत्रपणे नोंदणीकृत असणे आवश्यक आहे. एकदा नोंदणीचे प्रमाणपत्र उत्पादकांना दिले की ते नोंदणी धारक बनतात.

- NCVBDC अंतर्गत सार्वजनिक आरोग्य कार्यक्रमात नोंदणीकृत दीर्घकाळ टिकणाऱ्या कीटकनाशक जाळ्यांचा समावेश (नॅशनल वेक्टर बोर्न रोग नियंत्रण कार्यक्रम, NCVBDC).
  - सध्या, दीर्घकाळ टिकणाऱ्या कीटकनाशक जाळ्या केवळ सार्वजनिक आरोग्य कार्यक्रमात वापरण्यासाठी परवानगी आहे, किरकोळ बाजारात विक्रीसाठी नाही.
  - नोंदणी धारकांना राष्ट्रीय सार्वजनिक आरोग्य कार्यक्रमांमध्ये दीर्घकाळ टिकणाऱ्या कीटकनाशक जाळ्या समाविष्ट करण्यासाठी नॅशनल वेक्टर बोर्न रोग नियंत्रण (NCVBDC) कडे जाण्याची आवश्यकता आहे.

NVBDCP: National Vector Borne Disease Control Programme
NCDC: National Centre for Disease Control
ICMR: Indian Council for Medical Research
MOH & FW: Ministry of Health and Family Welfare
LLIN: Long-lasting insecticidal nets

NCVBDC अंतर्गत जन आरोग्य कार्यक्रम (NCVBDCP) मध्ये दीर्घकाळ टिकणाऱ्या कीटकनाशक जाळ्या समाविष्ट करण्याच्या पायऱ्या-

वेक्टर कंट्रोलमध्ये वापरण्यासाठी जैविक-लार्विहसाईड्ससह सार्वजनिक आरोग्य कीटकनाशकांच्या एकसमान मूल्यांकनासाठी सुधारित सामान्य प्रोटोकॉल^१

नॅशनल वेक्टर बोर्ड रोग नियंत्रण कार्यक्रमात बायोलरव्हिसाईड्ससह सार्वजनिक आरोग्य कीटकनाशकांच्या परिचयासाठी प्रमाणित संचालन प्रक्रिया^२

- ❶ केंद्रीकृत एललिन खरेदी प्रक्रिया केंद्रीय वैद्यकीय सेवा सोसायटी (CMSS) ने आरोग्य व कुटुंब कल्याण मंत्रालय, भारत सरकारच्या अंतर्गत व्यवस्थापित केली आहे.
  - संरक्षण क्षेत्र, पोलिस विभाग आणि गृह मंत्रालयाच्या अंतर्गत विविध विभागांद्वारे सुद्धा खरेदी केली.
  - संबंधित सरकारी संस्थांच्या खरेदी प्रक्रिया आणि बिडिंग अटीचे पालन करणे.

महत्त्वपूर्ण वेबसाइट

केंद्रीय कीटकनाशक मंडळ आणि नोंदणी समिती (CIB&RC)	ppqs.gov.in/divisions/central-insecticides-board-registration-committee
भारतीय मानक ब्यूरो (BIS)	www.bis.gov.in/
वेक्टर बोर्ड रोग नियंत्रण चे राष्ट्रीय केंद्र (NCVBDC)	ncvbdc.mohfw.gov.in/
केंद्रीय वैद्यकीय सेवा सोसायटी (CMSS)	www.cmss.gov.in/

- https://dpiit.gov.in/sites/default/files/approval_clearances_required_for_new_projects.pdf
- <https://www.who.int/publications/i/item/who-htm-ntd-whopes-2011.4>
- <https://extranet.who.int/pqweb/vector-control-products>
- <https://extranet.who.int/pqweb/vector-control-products/prequalified-product-list>
- <https://ncvbdc.mohfw.gov.in/Doc/Revised-Common-Protocol-2014.pdf>
- [https://ncvbdc.mohfw.gov.in/Doc/Final%20Interim%20Standard%20Operating%20Procedure%20\(SOP\)%20%20for%20introduction%20of%20public%20health%20pesticides%20including%20biolarvicides%20in%20the%20NVBDCP.pdf](https://ncvbdc.mohfw.gov.in/Doc/Final%20Interim%20Standard%20Operating%20Procedure%20(SOP)%20%20for%20introduction%20of%20public%20health%20pesticides%20including%20biolarvicides%20in%20the%20NVBDCP.pdf)